

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан природничо-географічного
факультету

Г.Я.Касьяненко

« 30 » серпня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Геоморфологія

галузь знань: 10 Природничі науки

спеціальність: 106 Географія

освітньо-професійна програма: Географія

мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною
комісією природничо-географічного
факультету

« 30 » серпня 2019 р.

Голова

(Міронєць Л.П., к.пед.н, доцент)

Розробник: Корнус Анатолій Олександрович кандидат географічних наук, доцент кафедри загальної та регіональної географії

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії
Протокол № 1 від 29 серпня 2019 року.

Завідувач кафедри
Корнус О.Г., канд. геогр. наук, доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 7,5	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
2-й			
Семестр			
1-й		2-й	
Лекції			
52 год.			
Практичні, семінарські			
Лабораторні			
50 год.			
Самостійна робота			
121 год.			
Консультації			
2 год.			
Вид контролю			
залік			
Загальна кількість годин – 225			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою вивчення даної навчальної дисципліни є розгляд усіх рельєфотвірних процесів зовнішньої та внутрішньої динаміки, а також сучасних уявлень про геоморфологічну будову Землі, морфолітогенетичні процеси та речовинно-генетичні характеристики відкладів гірських порід; характеристика головних генетичних типів рельєфу.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні оволодіти наступними **програмними компетентностями**:

ЗК 4. Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 5. Соціальна відповідальність та екологічність мислення.

ЗК 6. Здатність шукати, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел.

ЗК 7. Здатність зосереджуватись на якості та результаті при виконанні завдань.

ЗК 8. Здатність використання інформаційних технологій.

ПК 1. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії розвитку і складу географічної оболонки.

ПК 2. Здатність застосовувати базові знання природничих і суспільних наук та інформаційних технологій при вивченні географічної оболонки і її складових.

ПК 4. Здатність застосовувати прості кількісні та якісні методи при дослідженні геосистем і процесів в них.

ПК 5. Здатність аналізувати склад і будову сфер географічної оболонки на різних просторово-часових рівнях.

ПК 7. Здатність доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, державному, регіональному, локальному).

ПК 10. Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їхні властивості та притаманні їм процеси.

ПК 13. Здатність застосовувати базові знання історії, філософії, хімії, геології, інформаційних технологій тощо при вивченні географічної оболонки.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Перед вивченням навчальної дисципліни студенти мають оволодіти знаннями з геології, метеорології та кліматології, картографії з основами топографії.

3. Результати навчання за дисципліною

Знання	ПРЗ 1. ПРЗ 7. ПРЗ 8.	Називає і використовує теорії, парадигми, концепції та принципи географічної науки, світоглядних та суміжних наук. Називає та відтворює основні положення законодавства, національних і міжнародних стандартів з проблем взаємодії природи і суспільства на глобальному та регіональному рівнях. Визначає основні характеристики, процеси, історію і склад географічної оболонки на різних просторово-часових масштабах.
Уміння	ПРУ 1. ПРУ 2. ПРУ 4.	Застосовує моделі, методи і дані природничих і суспільних наук, інформаційних технологій тощо при вивченні формування і розвитку об'єктів і процесів географічної оболонки. Використовує польові та лабораторні методи для аналізу природно- і суспільно-географічних об'єктів і систем. Аналізує склад і будову природних та соціально-економічних географічних об'єктів і регіональних систем на різних просторово-часових рівнях.
Комунікація	ПРК 1. ПРА 1.	Проявляє повагу до індивідуального і культурного різноманіття. Уміє вчитися упродовж життя і вдосконалює з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетентності.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з геоморфології; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що впливають з наявних даних. на основі проблемної ситуації, виділяє проблему, конструює гіпотези і перевіряє їх. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом навчальної дисципліни.
82-89	твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; який не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.
74-81	знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозмінених, але близькій до типової ситуації,

	однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здійснює перенесення дій.
64-73	має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом науки; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про навчальну дисципліну, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль																		Разом	Сума
РОЗДІЛ 1										РОЗДІЛ 2									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	K1	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	K2	60	100
2	2	2	2	2	2	2	2	2	15	2	2	2	2	2	2	2	12		
Контроль самостійної роботи																			
2	2	2	4	4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	40	

T1, T2 ... T16 – теми розділів; K1, K2 – контрольні роботи.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Тестові завдання для поточного контролю

Запитання і завдання поточного контролю з навчальної дисципліни «Геоморфологія»

Поточний контроль №1 _____

П.І.Б. студента

1. Що вивчає геоморфологія?

- а) внутрішню будову Землі, б) висотні характеристики рельєфу,
 в) будову літосфери і земної кори, г) походження і розвиток рельєфу.
2. Що таке рельєф? _____
3. Поясніть суть поняття „форма рельєфу”
4. Форми рельєфу, створені переважно екзогенними чинниками, називаються
 а) геотектура, б) морфоструктура,
 в) морфоскульптура, г) рівнини.
5. Форми рельєфу, створені переважно ендегенними чинниками, називаються
 а) геотектура, б) морфоструктура,
 в) морфоскульптура, г) рівнини.
6. Форми рельєфу, створені переважно космічними чинниками, називаються
 а) геотектура, б) морфоструктура,
 в) морфоскульптура, г) рівнини.
7. З наведених нижче чинників виберіть екзогенні
 а) діяльність води, б) енергія земних надр,
 в) тектонічні рухи, г) мінералогічний склад.
8. Придніпровська височина, Середньоруська височина – форми рельєфу
 а) планетарні, б) мегаформи,
 в) мезоформи, г) макроформи.
9. Руйнування гірської породи через розклинювання тріщин замерзаючою водою
 а) фізичне вивітрювання, б) хімічне вивітрювання,
 в) гідрологічне вивітрювання, г) біологічне вивітрювання.
10. Як Ви розумієте сутність процесу денудації?

Поточний контроль №2 _____

П.І.Б. студента

1. Назвіть морфоструктури, що виділяються у межах підводної окраїни материків
 а) _____; б) _____;
 в) _____.
2. Які геотектури виділяють на дні Світового океану?
 а) _____; б) _____;
 в) _____; г) _____.
3. Вкажіть основний чинник, що визначає формування рельєфу дна Світового океану
 а) вулканічні процеси; б) робота текучих вод;
 в) тектонічні рухи; г) робота сили тяжіння.
4. Виберіть явище, яким пояснюється більшість закономірностей планетарного рельєфу Землі
 а) ізометрія; б) ізотропія;
 в) ізогонія; г) ізостазія.
5. Назвіть основний екзогенний чинник, що формує рельєф дна Світового океану
 а) осадконакопичення; б) робота текучих вод;
 в) діяльність живих організмів; г) робота сили тяжіння.
6. Серединно-океанічні хребти – форми рельєфу
 а) планетарні, б) мегаформи,
 в) мезоформи, г) макроформи.
7. Гайоти – форми рельєфу
 а) планетарні, б) мегаформи,
 в) мезоформи, г) макроформи.
8. Процес розсування літосферних плит внаслідок підняття мантийної речовини
 а) субдукція, б) спрединг,
 в) апвеллінг, г) даунвеллінг.

9. Дайте визначення поняттю субдукція

10. Яка з перерахованих морфоструктур розташовується в межах перехідної зони дна Світового океану

- а) глибоководний жолоб, б) материкове підніжжя,
в) гайот, г) бриловий хребет.

Поточні контролі №3-4

П.І.Б. студента

1. Яка середня висота суходолу?

- а) 1100 м б) 870 м
в) 90 м г) 5000 м

2. Рівнина, у якої складчастий фундамент вийшов на денну поверхню, а осадовий чохол фрагментарний

- а) Пластова рівнина б) Акумулятивна рівнина
в) Цокольна рівнина г) Педимент

3. Які морфоструктури переважають на суші?

- а) Складчасті гори б) Складчасто-брилові гори
в) Брилові гори г) Рівнини платформених областей

4. Гори, утворені при повторному гороутворенні складчастих областей, розбитих по лініях розломів на окремі брили, що знаходяться на різній висоті, і зазнають як висхідних, так і низхідних рухів

- а) Складчасто-брилові гори б) Складчасті гори
в) Столові гори г) Ерозійні гори

5. Як називаються гори, утворені товщами гірських порід, зім'ятих в складки різної величини і крутизни, що виникають у геосинклінальних областях.

- а) Складчасто-брилові, б) Складчасті в) Столові, г) Ерозійні

6. Назвіть райони найбільш інтенсивного прояву землетрусів і вулканізму:

- а) Середньоруська височина б) Тихоокеанське вогняне кільце
в) Бразильське плоскогір'я г) Антарктида

7. Назвіть термін, що характеризує вулканізм:

- а) ерозія, б) карр, в) галька, г) кратер.

8. Як називаються радіальна мережа ярів, що утворюється на схилах вулканів?

- а) барранкоси, б) лапілі, в) дайки, г) штоки.

9. З наведених нижче висотних характеристик виберіть ті, що стосуються височин

- а) 0-200 м, б) 200-500 м, в) нижче 0 м, г) 500-1000 м.

10. Сукупність нерівностей земної поверхні, що відрізняються одні від інших походженням, розмірами і умовами їх утворення це:

- а) кліф, б) рельєф, в) грань, г) карст.

11. З наведених нижче висотних характеристик виберіть ті, що стосуються низовин

- а) 0-200 м, б) 200-500 м, в) нижче 0 м, г) 500-1000 м.

12. З наведених нижче висотних характеристик виберіть ті, що характеризують низькогір'я

- а) 0-200 м, б) 200-500 м, в) нижче 0 м, г) 500-1000 м.

13. З наведених висотних характеристик виберіть ті, що стосуються від'ємних рівнин

- а) 0-200 м, б) 200-500 м, в) нижче 0 м, г) 500-1000 м.

14. З наведених висотних характеристик виберіть ті, що характеризують середньогір'я

- а) 0-200 м, б) 200-500 м, в) 1000-2000 м, г) 500-1000 м.

15. З наведених нижче висотних характеристик виберіть ті, що характеризують високогір'я

- а) 0-200 м, б) 2000-5000 м, в) нижче 0 м, г) 500-1000 м.

Поточний контроль №5

П.І.Б. студента

- Долина, по якій рухається льодовик:
а) денудаційна рівнина, б) щит,
в) суфозійна лійка, г) трог
- Виберіть строчку, де перераховані лише екзараційні форми рельєфу:
а) карри, каррові поля, карстові лійки; б) печери, ози, ками;
в) морена, лійки просмокування, карлінги; г) трого, баранячі лоби, кари;
д) кари, аласи, провалля.
- Ози, ками, друмлини – акумулятивні форми рельєфу, утворені діяльністю
а) вітру, б) текучих вод,
в) льодовика, г) моря
- Гляціальні процеси і форми рельєфу пов'язані з діяльністю
а) вітру, в) льодовиків,
г) текучих вод, д) вулканів
- Скелясті гребені і піки гір, утворені діяльністю льодовиків, носять назву
а) карів, б) карлінгів,
в) ригелів, г) трогів
- Матеріал, складений з дезінтегрованих частин гірських порід, що переноситься льодовиком
а) карст, б) щит, в) морена, г) кліппен
- Процес руйнування і захоплення льодовиком під час його руху матеріалів з яких складається ложе трогової долини і їх перенесення:
а) екзарація, б) коразія, в) суфозія, г) абразія.
- Акумулятивна форма рельєфу, створена льодовиком і представлена у вигляді довгих, вузьких валів, довжиною 30-40 км, шириною 10-50 м, висотою 5-80 м:
а) зандри; б) аласи; в) друмлини; г) ози.
- Крісловидне заглиблення на схилах гір з крутими, часто прямовисними стінками і пологовігнутих дном, утворене льодовиком, називається
а) ригель, б) трог, в) кар, г) карлінг
- Сельги, "баранячі лоби", "кучеряві скелі" – форми льодовикового рельєфу
а) зони переважної денудації, б) зони переважної акумуляції,
в) перигляціальної зони, г) водно-льодовикові

Поточний контроль №6

П.І.Б. студента

- Пустелі, утворені в результаті видування і перенесення зі значних територій дрібних частинок гірських порід:
а) піщані, б) глинисті,
в) кам'яністі, г) такири
- Натічні форми, що утворюються у печерах, і зростають згори вниз – це:
а) сталактити, б) сталагміти,
в) сталагнати, г) травертини
- Колоноподібні тіла, що утворюються у печерах при з'єднанні натічних форм – це:
а) сталактити, б) сталагміти,
в) сталагнати, г) травертини
- З наведених нижче морфоскульптур виберіть ту, що утворилася внаслідок коразії
а) бархани, б) кам'яні гриби,
в) казани видування, г) дюни
- З наведених нижче морфоскульптур виберіть типові для глинистих пустель
а) бархани, б) ярданги,
в) казани видування, г) такири

6. З наведених нижче морфоскульптур виберіть ту, що утворюється на берегах водою
- а) бархани, б) пасмові піски,
в) комірчасті піски, г) дюни
7. Прояв фізичного вивітрювання, що являє собою розтріскування і відокремлення частинок гірської породи
- а) дефляція, б) десквамація,
в) абразія, г) суфозія
8. Виберіть з наведених нижче негативну еолову форму рельєфу, що являє собою нішу видування:
- а) бархани, б) дюни,
в) хольвеги, г) кліпен
9. Пустелі, для яких характерні акумулятивні еолові форми рельєфу з материкових дюн:
- а) піщані, б) щербеністі
в) кам'яністі, г) глинисті
10. Коротко опишіть механізм утворення барханного пасма

Поточний контроль №7

П.І.Б. студента _____

1. Карстові процеси, що відбуваються за умови розчинення породи, перекритої зверху не потужним шаром некарстующихся порід
- а) відкритий карст, б) голий карст,
в) задернований карст, г) похований карст
2. Натічні форми, що утворюються у печерах, і зростають знизу вгору – це:
- а) сталактити, б) сталагміти,
в) сталагнати, г) травертини
3. Еолові форми рельєфу утворюються внаслідок геологічної діяльності:
- а) підземних вод, б) морозного вивітрювання,
в) льодовиків, г) вітру
4. З наведених нижче морфоскульптур виберіть ту, що утворилася внаслідок дефляції
- а) бархани, б) кам'яні гриби,
в) казани видування, г) дюни
5. З наведених нижче морфоскульптур виберіть ту, що утворилася внаслідок коразії
- а) бархани, б) кам'яні гриби,
в) казани видування, г) дюни
6. Процес механічного руйнування гірських порід внаслідок абразивної дії частинок гірських порід, що переносяться вітром:
- а) коразія, б) десквамація,
в) абразія, г) дефляція
7. Еолові акумулятивні форми рельєфу, що розташовуються по берегам водних об'єктів:
- а) бархани, б) дюни,
в) хольвеги, г) ярданги
8. Стійкі до процесів вивітрювання позитивні форми, оголені екзогенними процесами через руйнування прилягаючих територій
- а) останці, б) дюни,
в) хольвеги, г) такири
9. Природне явище транспортування значної маси продуктів вивітрювання сильним вітром:
- а) піщана буря, б) денудація,
в) сель, г) такир
10. Коротко опишіть механізм утворення бархану

Питання підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Геоморфологія»

1. Геоморфологія як наука. Структура геоморфології.
2. Об'єкт, предмет, завдання геоморфології. Методи геоморфологічних досліджень.
3. Поняття „земна кора” та „літосфера”. Будова літосфери.
4. Геоморфосфера. Поняття рельєф, форми та елементи рельєфу. Класифікації форм рельєфу.
5. Класифікація форм рельєфу за розмірами. Ознаки планетарних форм, мегаформ, макроформ, мезоформ та мікро- і наноформ рельєфу.
6. Чинники рельєфоутворення. Ендогенні чинники та їх рельєфоформуюча роль. Гіпотеза “дрейфу материків” А. Вегенера та теорія тектоніки літосферних плит. Великі літосферні плити, їх межі.
7. Конвергенція та дивергенція літосферних плит. Теорія тектоніки материків, що дрейфують на конвективній мантії. Поняття про спрединг та субдукцію. Вплив рухів літосферних плит на прояви ендогенних процесів рельєфоутворення.
8. Склад і властивості порід та геологічні структури – чинники рельєфоутворення.
9. Екзогенні чинники та їх рельєфоформуюча роль. Поняття про денудацію. Фізичний, хімічний та біологічний гіпергенез. Поверхня вивітрювання.
10. Рельєф – результат спільної дії ендо- і екзогенних процесів. Генетична класифікація форм рельєфу І. Герасимова і Ю. Мещерякова. Поняття про геотектури, морфоструктури, морфоскульптури.
11. Планетарний рельєф Землі. Закономірності розташування материків і океанів, їх імовірні причини.
12. Закономірності співвідношення площ материків, їх висот та потужності земної кори. Ізостатична рівновага, її порушення та наслідки.
13. Рельєф дна Світового океану. Підводна окраїна материка, перехідна зона, ложе океану, серединно-океанічні хребти. Батиметрична крива дна Світового океану.
14. Порівняльний аналіз морфоструктур підводної окраїни материка та ложа океану.
15. Порівняльний аналіз морфоструктур перехідної зони дна океану та серединно-океанічного хребта.
16. Рельєф суходолу. Рівнини, класифікація рівнин. Рівнини давніх і молодих платформ. Утворення цокольних рівнин. Зміст понять: низовина, рівнина, височина, нагір'я, плоскогір'я, плато.
17. Рельєф гір. Класифікація гір за висотою. Розкрити поняття: гора, гірський хребет, гірський ланцюг, гірський вузол, гірська країна
18. Класифікація гір за походженням. Погляди І. Герасимова і Ю. Мещерякова. Гори складчасті, складчасто-брилові та брилові.
19. Кільцеві структури Землі. Космогенний рельєф. Особливості форм рельєфу космогенного походження. Астроблеми. Імпактити.
20. Вулканічні процеси і рельєф.
21. Поствулканічні явища. Сейсмічність. Рельєфоформуюча роль землетрусів.
22. Флювіальний рельєф. Поняття ерозійно-аккумулятивного процесу. Класифікація ерозійних процесів.
23. Рельєф, утворений тимчасовими водними потоками. Умови виникнення, основні стадії розвитку.
24. Рельєф, утворений постійними водотоками. Річкова долина, її елементи.
25. Будова річкового русла, типи русел. Повздовжній профіль русла річки. Пороги та водоспади.
26. Заплавні долини, умови їх формування. Будова заплави. Меандровий пояс річки.
27. Річкові тераси. Типи терас та їх співвідношення.
28. Вплив геологічної будови і тектоніки на формування річкових долин. Морфологічні типи долин.
29. Гляціальний рельєф. Екзараціні форми рельєфу, створені покривними

льодовиками. Їх поширення.

30. Гляціальний рельєф. Екзараціні форми рельєфу, створені гірськими льодовиками. Їх поширення.

31. Гляціальний рельєф. Форми рельєфу, створені льодовиковою акумуляцією і талими льодовиковими водами. Їх поширення.

32. Багаторічна мерзлота. Морфоскульптури, пов'язані із морозним розтріскуванням.

33. Морфоскульптури, пов'язані із спучуванням ґрунту.

34. Соліфлюкційні морфоскульптури, їх географія та особливості.

35. Карстові морфоскульптури. Типи карстових утворень. Форми рельєфу відкритого карсту.

36. Форми рельєфу задернованого і похованого карсту.

37. Стадії розвитку карстової морфоскульптури. Географічне розміщення карстового рельєфу.

38. Суфозія. Суфозійні морфоскульптури, їх роль та поширення.

39. Еолові морфоскульптури, їх утворення та поширення в аридних та неаридних областях. Коразія, дефляція.

40. Еолові морфоскульптури, властиві для кам'янистих, щербенистих та глинистих пустель.

41. Еолові морфоскульптури піщаних пустель.

42. Схиліві (гравітаційні) процеси і рельєф схилів. Класифікація схилів.

43. Класифікація гравітаційних морфоскульптур. Обвали. Осипи. Відсідання.

44. Зсуви, умови їх виникнення і будова. Дефлюкція.

45. Берегові процеси і рельєф берегів. Берегова абразія і акумуляція.

46. Процеси формування приглиблених берегів. Морські абразивні морфоскульптури.

47. Процеси формування відмілих берегів. Морські абразивні морфоскульптури. Вздвожберегове переміщення наносів.

48. Класифікація берегів. Первинно-розчленовані береги.

49. Класифікація берегів. Первинно-рівні береги.

50. Рельєф, створений діяльністю людини.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОЇ ГЕОМОРФОЛОГІЇ

Тема 1. Геоморфологія як наука. Об'єкт, предмет і завдання геоморфології. Поняття земна кора та літосфера. Поняття рельєф, форми та елементи рельєфу. Класифікація форм рельєфу за розмірами. Ознаки планетарних форм, мегаформ, макроформ, мезоформ та мікро- і наноформ рельєфу.

Тема 2. Ендогенні чинники рельєфоутворення. Ендогенні чинники та їх рельєфоформуюча роль. Гіпотеза “дрейфу материків” А. Вегенера та теорія тектоніки літосферних плит. Великі літосферні плити, їх межі. Конвергенція та дивергенція літосферних плит. Поняття про спрединг та субдукцію. Вплив рухів літосферних плит на прояви ендогенних процесів рельєфоутворення. Склад і властивості порід та геологічні структури – як чинники рельєфоутворення.

Тема 3. Екзогенні чинники рельєфоутворення. Екзогенні чинники та їх рельєфоформуюча роль. Поняття про денудацію. Фізичний, хімічний та біологічний гіпергенез.

Тема 4. Генетична класифікація форм рельєфу. Поняття про геотектури, морфоструктури, морфоскульптури. Загальні закономірності планетарного рельєфу Землі. Явище ізостазії.

Тема 5. Рельєф дна Світового океану. Підводна окраїна материка, перехідна зона, ложе океану, серединно-океанічні хребти. Морфоструктури. Батиметрична крива дна Світового океану. Морфоскульптури дна Світового океану. Екзогенні процеси рельєфоутворення на дні океану: акумуляція осадових гірських порід, рух океанічних вод (хвилі, течії), біогенні процеси. Морфоскульптури материкового схилу: опливини, зсуви, конуси виносу каньйонів, лощини суспензійних потоків. Акумулятивні рівнини материкового підніжжя та ложа океану. Борозни і каньйони на схилах глибоководних жолобів.

Тема 6. Рельєф суходолу. Рівнини. Морфоскульптури платформених рівнин і гірських країн. Рельєф материкових платформ. Давні платформи та форми рельєфу, з ними пов'язані. Рельєф районів поширення молодих платформ. Морфоструктури рівнин. Рівнини цокольні, пластові, акумулятивні. Поняття про плоскогір'я, кряжі, плато. Гіпсометрична класифікація рівнин. Низовини, височини, плоскогір'я. Види рівнин за характером поверхні.

Тема 7. Рельєф суходолу. Гори. Ієрархічна класифікація гірського рельєфу. Поняття про гірський хребет, гірський ланцюг, гірський вузол, гірський масив, гірську країну, гірську систему, гірський пояс. Морфолого-гіпсометрична класифікація гір. Кількісні та якісні відмінності низькогір'їв, середньогір'їв, високогір'їв. Основні ознаки рельєфу геосинклінальних областей. Морфоструктури гір. Гори молоді, відроджені, оновлені, омолоджені. Класифікація гір за співвідношенням рельєфу та геологічних структур. Гори складчасті, складчасто-брилові, брилові, склепінчасто-брилові, вулканічні, останцеві.

Тема 8. Кільцеві структури Землі. Космогенний рельєф. Особливості форм рельєфу космогенного походження. Астроблеми. Імпактити.

Тема 9. Вулканічні процеси та рельєф. Форми вулканічного рельєфу. Вулканічні конуси, щитові вулкани, стратовулкани, кальдери, маари. Грязьовий вулканізм. Сейсмічність та рельєфоформуюча роль землетрусів.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВИ ДИНАМІЧНОЇ ГЕОМОРФОЛОГІЇ

Тема 10. Флювіальні процеси і створені ними форми рельєфу. Водна ерозія і акумуляція. Класифікація ерозійних процесів. Форми рельєфу, створені тимчасовими і постійними водними потоками.

Тема 11. Гляціальні та кріогенні морфоскульптури. Льодовиково-екзараційні, льодовиково-акумулятивні та водно-льодовикові форми рельєфу. Кріогенні процеси і зумовлені ними форми рельєфу. Соліфлюкційні морфоскульптури, морфоскульптури пов'язані із розтріскуванням та спучуванням ґрунту.

Тема 12. Аридні процеси й еолова морфоскульптура. Коразія, дефляція. Форми рельєфу кам'янистих, глинистих та піщаних пустель. Еолові форми рельєфу позапустельних регіонів.

Тема 13. Карстово-суфозійні морфоскульптури. Морфоструктури відкритого, задернованого та похованого карсту. Стадії розвитку карстового рельєфу. Суфозійний рельєф.

Тема 14. Зсувні (гравітаційні) рельєфи. Класифікація схилів. Зсувні процеси, що супроводжуються дефрагментацією матеріалу. Рельєф зсувних блокових рухів. Дефлюкція.

Тема 15. Берегові процеси і рельєф берегів. Берегова абразія і акумуляція. Вздовжберегове переміщення наносів. Класифікація берегів.

Тема 16. Рельєф створений діяльністю людини. Антропогенні зміни в рельєфі внаслідок сільськогосподарської діяльності, видобутку корисних копалин, будівництва. Рельєф, утворений в результаті воєнних дій або підготовки до війни.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.
РОЗДІЛ I. ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОЇ ГЕОМОРФОЛОГІЇ					
Тема 1. Геоморфологія як наука.	8	2		2	4
Тема 2. Ендогенні чинники рельєфоутворення.	14	4		4	6
Тема 3. Екзогенні чинники рельєфоутворення.	16	4		4	8
Тема 4. Генетична класифікація форм рельєфу.	16	4		4	8
Тема 5. Рельєф дна Світового океану.	16	4		4	8
Тема 6. Рельєф суходолу. Рівнини.	18	4		4	10
Тема 7. Рельєф суходолу. Гори.	14	4		4	6
Тема 8. Кільцеві структури Землі.	14	4		4	6
Тема 9. Вулканічні процеси та рельєф.	16	4		4	8
<i>Всього</i>	132	34		34	64
РОЗДІЛ II. ОСНОВИ ДИНАМІЧНОЇ ГЕОМОРФОЛОГІЇ					
Тема 10. Флювіальні процеси і створені ними форми рельєфу.	18	4		4	10
Тема 11. Гляціальні та криогенні морфоскульптури.	12	2		2	8
Тема 12. Аридні процеси й еолова морфоскульптура.	12	2		2	8
Тема 13. Карстово-суфозійні морфоскульптури.	10	2		2	6
Тема 14. Зсувні (гравітаційні) рельєфи.	12	2		2	8
Тема 15. Берегові процеси і рельєф берегів.	14	4		2	8
Тема 16. Рельєф створений діяльністю людини.	15	2		2	2
<i>Всього</i>	93	18		16	57
Усього	225	52		50	2

Теми практичних занять

Виконання практичних робіт даною робочою програмою не передбачено.

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Методологічні засади та сучасна структура геоморфології.	2
2.	Класифікації форм рельєфу.	2
3.	Ендогенні чинники рельєфоутворення.	2
4.	Екзогенні чинники рельєфоутворення.	2
5.	Закономірності планетарного рельєфу Землі	4
6.	Рельєф дна Світового океану	4
7.	Рельєф суходолу	4
8.	Вулканічний рельєф	2
9.	Флювіальна морфоскульптура	2
10.	Гляціально-криогенна морфоскульптура	4
11.	Карстові морфоскульптури	4
12.	Суфозійні морфоскульптури	2
13.	Еоловий рельєф	4
14.	Берегові процеси та створені ними форми рельєфу.	4
15.	Форми рельєфу на дні морів і океанів.	2

16.	Біогенні (фіто- та зоогенні) форми рельєфу.	2
17.	Антропогенний рельєф.	2
18.	Геоморфологічні карти – загальні та прикладні.	2
		50

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Huggett R.J. Fundamentals of Geomorphology: Textbook. London, 2016. – 544 p. <https://doi.org/10.4324/9781315674179>
2. Singh S. Geomorphology. Pravalika Publications, 2018. – 652 p.
3. Байрак Г. Методи геоморфологічних досліджень : навч. посібник / Галина Байрак. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – 292 с.
4. Байрак Г.Р., Гнатюк Р.М., Горішний П.М., Хомин Я.Б. Практикум з курсу «Геоморфологія»: Навч-метод. посібн. (видання друге виправлене і доповнене) – Львів: Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка 2015. 86 с.
5. Геологія з основами геоморфології: текст лекцій / Укладач: Є.О. Варивода. – НУЦЗУ, 2017. – 120 с.
6. Карпов В. Г. Геологія з основами геоморфології (Сучасні геодинамічні процеси) : навчальний посібник. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 108 с.
7. Лико Д. В., Мартинюк В. О. Геологія, геоморфологія, метеорологія, гідрологія, ландшафтна екологія: поняття, терміни, категорії. Навчальний посібник. Рівне: РДГУ, 2015. – 72 с.
8. Машенко О.М. Геоморфологія. Ч.1. Рельєфоутворення: навч.посіб. для студ. спец. «Географія». – Полтава: ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2015. – 53 с.
9. Регіональний геолого-геоморфологічний аналіз : навчальний посібник / авт.–уклад. О. Д. Лаврик, О. С. Осадчий, Д. О. Панкратенкова. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2015. – 121 с.

Додаткові

1. Василега В.Д. Геологія с основами геоморфології : конспект лекцій для студ. спец. 7.070801 дневной форми обучения. Суми : СумГУ, 2000. 204 с.
2. Василега В.Д. Геологія з основами геоморфології : навч. посібник : у 3-х ч., Суми : СумДУ, 2008. – Ч. 1. – 140 с., Ч.2. – 140 с., Ч.3. – 99 с.
3. Геологія з основами геоморфології : підручник для екологічних і географічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Г.І. Рудько, О.М. Адаменко, О.В. Чепіжко, М.Д. Крочак. – Чернівці : Букрек, 2010. – 400 с
4. Гунька Н. Геологія та геоморфологія: підручник. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2002. 574 с.
5. Колтун О.В. Вступ до геоморфології: навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / О.В. Колтун. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 80 с.
6. Корнус А.О., Чайка В.В. Геоморфологічна будова Сумської області : Метод. вказівки для студ. природ.-географ. фак-ту. Суми : Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2006. 34 с.
7. Коротун І. М. Прикладна геоморфологія. Рівне : Держ. ред.-вид. п-во, 1966. – 132 с.
8. Кравчук Я. С. Геоморфологічне картографування : навч. посібник / Ярослав Кравчук. – Львів : видавничий центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2006. – 176 с.
9. Машенко О.М. Геоморфологія. Ч.1. Рельєфоутворення: навч.посіб. для студ. спец. «Географія». – Полтава: ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2015. – 53 с.
10. Основи геоморфології [Електронний ресурс] / С. В. Міхелі, Т. І. Ткаченко. – К. : [б. в.], 2008. – 112 с.
11. Основи геоморфології [Електронний ресурс] / С. В. Міхелі, Т. І. Ткаченко. – К. : [б. в.], 2008. – 112 с.
12. Павловська Т. С. Геоморфологія : терміни й поняття (коментар) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Тетяна Сергіївна Павловська ; за ред. проф. І. П. Ковальчука. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – 284 с.

13. Педан Г.С. Геоморфологія з основами четвертинної геології: Методичні вказівки до практичних занять. – Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2011. – 37 с.
14. Польова практика з геоморфології : метод. вказівки для студ. природничо-географічного фак-ту / [уклад. В.В.Чайка]. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2010. 19 с.
15. Рельєф України / За заг. ред. В.В. Стецюка. – Видавничий дім «Слово», 2010. – 688 с.
16. Стецюк В.В., Ковальчук І.П. Основи геоморфології : Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / За ред. О.М.Маринича. – К. : Вища шк., 2005. – 495 с.
17. Ritter D., Craig R., Miller J. Process Geomorphology. Vaweland Press, Inc., 2011. – 480 p.

Інформаційні ресурси

1. <ftp://lib.sumdu.edu.ua/Nashiskanimetodichek/350.pdf> – Василега В.Д. Геологія с основами геоморфології : конспект лекцій для студ. спец. 7.070801 дневной форми обучения. – Суми : СумГУ, 2000. – 204 с.
2. <ftp://lib.sumdu.edu.ua/Nashiskanimetodichek/370.pdf> – Василега В.Д. Методические указания к проведению практических работ по дисциплине "Геология с основами геоморфологии" [Текст] . – Суми : СумГУ, 1999. – 83 с.
3. Стельмах, О. Р. Геоморфологія та четвертинна геологія : конспект лекцій / О. Р. Стельмах. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2010. – 122 с.
<http://194.44.112.13/chytalna/1904/index.html>
4. Стельмах, О. Р. Геоморфологія та четвертинна геологія : лабораторний практикум / О.Р. Стельмах. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2010. – 27 с.
<http://chitalnya.nung.edu.ua/geomorfologiya-ta-chetvertinna-geologiya.html-1>
5. Адаменко, О. М. Екологічна геоморфологія : лабор. практикум / О. М. Адаменко, А. А. Пилипенко, Н. В. Фоменко. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2004. – 54 с.
<http://chitalnya.nung.edu.ua/ekologichna-geomorfologiya.html>
6. Мапи корисних копалин України. URL: <https://geoproff.com.ua/statti/mapakorishnuh-porid-ukraine>
7. Енциклопедія, загальні відомості про гепатогенні зони. URL: http://ru.wikipedia.org/wiki/Геопатогенные_зоны.
8. Онлайн карта аномальних зон світу. URL: http://anomalno.ru/karta_anomalnykh_zon/.

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

- тематичні карти та атласи, фізичні моделі рельєфу, навчальні картини;
- підручники та навчальні посібники, зазначені у списку літератури;
- відеоматеріали по темам курсу;
- ілюстративні матеріали (структурно-логічні схеми, таблиці).